

۲۰۸۲۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معماری سرآمد: دستور زبان معماری آینده ایران

دکتر محمدجواد مهدوی نژاد
عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس

دانشگاه تربیت مدرس

سرشناسه: مهدوی نژاد، محمدجواد، ۱۳۵۶ - Mahdavi-nejad, Mohammadjavad
 عنوان و نام پدیدآور: معماری سرآمد: دستور زبان معماری آینده ایران / محمدجواد مهدوی نژاد.
 مشخصات نشر: تهران: دانشگاه تربیت مدرس، مرکز نشر آثار علمی، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۳۲۱ ص: مصور (رنگی)، جدول، نمودار.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۸۹-۹۸-۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: واژه نامه.
 یادداشت: کتاب نامه.
 یادداشت: نمایه.
 موضوع: معماری - ایران
 موضوع: معماری - ایران - ۲۰امین قرن
 موضوع: معماری اسلامی - ایران
 Identity (Philosophical concept)
 شناسه افزوده: دانشگاه تربیت مدرس، مرکز نشر آثار علمی
 شناسه افزوده: Tarbiat Modares University, TMU Press
 رده بندی کنگره: ۲۸۱۴۸
 رده بندی دیویی: ۷۲۰.۱۵۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۷۹۲۲۵۹

معماری سرآمد: دستور زبان معماری آینده ایران

نگارنده: محمد جواد مهدوی نژاد
 ویراستار ادبی و فنی: آتوما فروهی
 طراح جلد: ترنج
 صفحه آرایی: سمیه زهانی
 شماره انتشار: ۲۵۰
 شماره پیاپی: ۳۳۰
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
 شمارگان: ۳۰۰
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۸۹-۹۸-۴
 ناشر: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس
 نوبت چاپ: اول
 کارشناس اجزایی: لیلا نجفی زمان
 ناظر چاپ: مصطفی جانجانی
 لیتوگرافی: ایران گرافیک
 چاپ و صحافی: قشقایی
 مرکز پخش: تقاطع بزرگراه های آل احمد و دکتر جمران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، صندوق پستی: ۱۴۱۱۵-۳۱۸
 تلفن: ۸۲۸۸۳۰۹۶
 دورنگار: ۸۲۸۸۳۰۳۲
 آدرس اینترنتی فروش: pub.modares.ac.ir
 بها: ۴۵۰۰۰۰ ریال

مسئولیت صحت مطالب کتاب برعهده نگارنده است.

فهرست مطالب

ه	فهرست شکل‌ها	۱
ق	فهرست جدول‌ها	۱
ش	پیشگفتار	۱
ت	مقدمه	۱
۱	۱- مروری بر معماری معاصر ایران	۱
۱-۱	۱-۱- مروری بر نظریات مطرح شده در حوزه معماری معاصر ایران	۱
۱-۱-۱	۱-۱-۱- مبانی نظری در گرایش سنجی در معماری معاصر	۱
۱-۲	۲-۱- جریان‌شناسی در معماری معاصر ایران	۱۴
۱-۳	۳-۱- مفاهیم مطرح شده در معماری معاصر ایران	۶۳
۱-۴	۴-۱- مروری تحلیلی بر معماری معاصر ایران	۷۱
۱-۴-۱	۱-۴-۱- معماری معاصر ایران، گرایش‌ها و چالش‌ها	۹۹
۱-۴-۲	۲-۴-۱- گرایش‌های معماری معاصر ایران	۱۱۰
۱-۴-۳	۱-۲-۴-۱- ایده‌های فرم‌گرا از معماری گذشته	۱۲۰
۱-۴-۴	۲-۲-۴-۱- معماری پست‌مدرن	۱۲۶
۱-۴-۵	۳-۲-۴-۱- معماری فرامدرن (مدرن متأخر یا نومدرن)	۱۳۳
۱-۴-۶	۴-۲-۴-۱- استعاره‌گرایی	۱۳۶

- ۱-۴-۳- چشم اندازسازی و کاستی های معماری معاصر ایران ۱۳۸
- ۱-۵- نتیجه گیری ۱۴۶
- ۲- تعاریف، اصول و مبانی نظری ۱۴۹
- ۲-۱- هویت ۱۴۹
- ۲-۱-۱- چستی هویت و چگونگی آن ۱۴۹
- ۲-۱-۲- تعریف و ارزشگان هویت ۱۵۱
- ۲-۱-۳- هویت در اندیشه های فرهنگی و اجتماعی ۱۵۶
- ۲-۱-۴- مراتب هویت و جایگاه هویت معنوی ۱۶۱
- ۲-۲- انسان در تعامل با معماری ۱۶۵
- ۲-۲-۱- انسان و نیازهای او ۱۶۵
- ۲-۲-۲- هویت انسان و معماری تقلیدی ۱۶۶
- ۲-۲-۳- نسبت تربیت و ادعت در طراحی معماری ۱۶۷
- ۲-۳- تأثیر محیط بر انسان ۱۶۹
- ۲-۳-۱- القای رفتار و ارزش های اخلاقی ۱۷۰
- ۲-۳-۲- القای هویت ۱۷۰
- ۲-۳-۳- القای ارزش های فرهنگی ۱۷۱
- ۲-۴- بومی گرایی و سبک معماری بین الملل ۱۷۲
- ۲-۴-۱- معماری مدرن و جهانی گرایی ۱۷۲
- ۲-۴-۲- نوگرایی و گسترش معماری مدرن در ایران ۱۷۴
- ۲-۵- تعامل و تقابل جریان ها در معماری معاصر ایران ۱۷۷
- ۳- جمع بندی ادبیات موضوع زیرساخت های نظری معماری سرآمد ۱۸۱
- ۳-۱- چارچوب نظری ۱۸۲
- ۳-۱-۱- شکل و فرم ۱۸۳

۱۸۴	۳-۱-۲- اصول ساختاردهنده طرح
۱۸۶	۳-۱-۳- مواد و مصالح
۱۸۸	۳-۱-۴- رابطه با محیط
۱۹۲	۳-۱-۵- فناوری ساخت
۱۹۵	۴- تحلیل نمونه‌ها
۱۹۵	۴-۱- نشان‌دار کردن متغیرها
۱۹۵	۴-۲- طراحی نمونه پرسش‌نامه
۱۹۶	۴-۳- نحوه انتخاب بنا
۱۹۷	۴-۴- معرفی نمونه‌ها و کدگذاری آنها براساس مؤلفه‌های جدول
۱۹۸	۴-۵- تحلیل تفصیلی بناها
۱۹۸	۴-۵-۱- ساختمان خورشیدی دانشگاه عام و صنعت ایران
۲۰۰	۴-۵-۲- ساختمان دیوان محاسبات کشور
۲۰۳	۴-۵-۳- خانه خورشیدی ایران
۲۰۴	۴-۵-۴- مجتمع تفریحی ورزشی ونک-تهران
۲۰۷	۴-۵-۵- مسجد امام رضا (ع)-تهران
۲۱۰	۴-۵-۶- مجموعه مسکونی اطلس-کلاچای-گیلان
۲۱۲	۴-۵-۷- ترمینال مسافربری لاهیجان
۲۱۳	۴-۶- نتایج تحلیلی جریان‌شناسی و شبکه‌شناسی معماری معاصر ایران
۲۱۵	۴-۶-۱- ایده‌های فرم‌گرا از معماری گذشته
۲۱۸	۴-۶-۲- مفهوم‌گرایی از معماری گذشته
۲۱۸	۴-۶-۳- گرایش به معماری پست‌مدرن
۲۲۰	۴-۶-۴- معماری فرامدرن (مدرن متأخر یا نومدرن)
۲۲۱	۴-۶-۵- استعاره‌گرایی در هویت‌گرایی در معماری معاصر ایران

۲۲۱	۶-۶-۴- جمع‌بندی گرایش‌های عملی در معماری معاصر ایران
۲۲۲	۷-۴- تحلیل کمی - کیفی نتایج
۲۳۰	۸-۴- مقایسه تطبیقی گرایش‌های نظری و عملی
۲۳۲	۹-۴- جمع‌بندی دستاوردها
۲۳۷	۵- نتیجه‌گیری
۲۳۷	۵-۱- گرایش‌های نظری در تعریف هویت اسلامی ایرانی
۲۴۱	۵-۲- راهبردهای پیشنهادی
۲۴۵	۵-۳- پستی‌آزمایی و ارائه نتایج کاربردی
۲۵۱	منابع
۲۶۳	واژه‌نامه توصیفی
۲۷۳	نمایه

پیشگفتار

جامعه پویا با الهام از تجربه های گذشته خود، به خصوص تجربه های موفق و حتی تجربه های ناموفق، راه موفقیت را در زمان کنونی می یابد. همان گونه که بزرگان گفته اند «تجربه را تجربه کردن خطاست.» و این بدان معناست که نباید از تجربه های گذشته، به نفع ساختن آینده ای روشن درس گرفت. مطالعه تاریخ در معنا، تمام خرد و مطالعه تاریخ معماری معاصر ایران در معنای خاص، با هدف درس گرفتن از موفقیت ها و سرموئیت های این تجربه صورت می پذیرد. بدیهی است بازخوانی تجربیات صورت گرفته در گذشته، با هدف درس گرفتن از آن ها، مقدمه ای سرنوشت ساز در دستیابی به معماری سرآمد و ارزشمند و درخور جامعه اصیل و فرهنگ مدار در ایران معاصر، محسوب می شود.

گرایش به معماری سرآمد در تراز جمهوری اسلامی ایران بخشی از تحولاتی است که در قالب تجدیدحیات گرایی در معماری معاصر ایران شناخته می شود. از سال های اولیه دهه ۱۳۵۰ تا پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، همواره دستیابی به هویت اسلامی ایرانی و در همین راستا، معماری سرآمد در تراز جمهوری اسلامی ایران همواره در سرنوچه فعالیت های جامعه علمی و تخصصی کشور قرار داشته و در این راستا، فعالیت های مهم و تأثیرگذاری نیز انجام گرفته؛ هرچند فعالیت های انجام شده نسبت به جایگاه و هم چنین اهمیت و ضرورت موضوع، بسیار محدود است.

در تاریخ معماری معاصر جهان، چالش میان دو مفهوم کلیدی یعنی نوآوری^۱ و اصالت^۲ همواره مطرح بوده است. معماری بایست از یک سو «نوآور»، یعنی یکتا و منحصر به فرد باشد و از سوی دیگر لازم است

«اصیل»، یعنی به معماری گذشتگان خود شبیه باشد. چالش میان اصالت و نوآوری، یکی از تأثیرگذارترین تحولات سبک‌شناسانه را تداعی می‌کند؛ تحولی که بر اساس آن می‌توان سبک‌ها و جریان‌های مختلف در هنر و معماری را دسته‌بندی نمود.

رویکرد کتاب حاضر، اتکا به الگوی تعاملی اصالت و نوآوری است. الگویی که هم احترام به گذشته را شرط می‌داند و هم انتظار دارد طرح‌های جدید باعث ارتقای زیست‌پذیری و پاسخ‌گویی به نیازهای روزآمد پای آینده شهرها باشد. از منظر ریشه‌شناسی معنایی، الگوی تعاملی میان اصالت و نوآوری مبتنی بر الگوی تعاملی حفاظت و توسعه است. این مهم بدان معناست که برای اصالت بایست از ارزش‌های گذشته حفاظت کنیم و برای نوآوری بایست مرزهای فعلی طراحی معماری را توسعه دهیم.

تجدیدحیات‌گرایی به معنای عام خود و تجدیدحیات‌گرایی به معنای خاص خود در معماری پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نمونه‌ای خاص از تعامل و تقابل میان اصالت و نوآوری مبتنی و در چارچوب وسیع‌تر تعامل و تقابل میان حفاظت و توسعه است. تجدیدحیات‌گرایی در معماری معاصر ایران ناظر به گرایش‌هایی است که بازآفرینی هویت در معماری معاصر ایران را سرلوحه کارهای خویش قرار داده است.

هدف از تألیف این کتاب ترسیم چارچوبی برای الگوی «معماری سرآمد» است؛ الگویی مبتنی بر بازخوانی عملکرد گرایش‌های تجدیدحیات‌گرایی در معماری پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران است؛ بدان منظور که موفقیت‌ها و عدم موفقیت‌های گرایش به احیای هویت اسلامی ایرانی در معماری معاصر ایران تجزیه و تحلیل شود. به عبارت دیگر کتاب حاضر بر آن است که ضمن بازشناسی گرایش‌های تجدیدحیات‌گرایی در معماری پس از پیروزی انقلاب اسلامی، موفقیت‌ها و عدم موفقیت‌ها را مطالعه کرده؛ راهبردها و راهکارهایی را برای ارتقای هویت اسلامی ایرانی در معماری معاصر ایران ترسیم نماید؛ چارچوبی که از آن با عنوان «معماری سرآمد» یاد شده است.

بخشی از محتوای این کتاب حاصل طرح مطالعاتی است که با پشتیبانی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوری‌های کشور (INSF) تهیه شده است که بدین وسیله از ایشان قدردانی می‌شود.

دکتر محمدجواد مهدوی‌نژاد

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس